

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2006 vp

Hallituksen esitys laeiksi työsopimuslain 4 luvun ja merimieslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 25 päivänä huhtikuuta 2006 lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi työsopimuslain 4 luvun ja merimieslain muuttamisesta (HE 44/2006 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on yhdistänyt seuraavan lakialoitteen käsittelyn tämän esityksen yhteyteen

- laiksi työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta (LA 33/2005 vp — Ulla Anttila / vihr ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 20 päivänä huhtikuuta 2005.

Lisäksi valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä

- lakialoitteen laiksi työsopimuslain 4 luvun 3 §:n muuttamisesta (LA 81/2003 vp — Päivi Räsänen /kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä syyskuuta 2003.
- lakialoitteen laiksi työsopimuslain 4 luvun 6 §:n muuttamisesta (LA 80/2004 vp — Päivi Räsänen /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 8 päivänä syyskuuta 2004

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Tarja Kröger, työministeriö
- työehtoasiantuntija Nikolas Elomaa, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- sosiaali- ja terveystieteiden asiamies Mervi Flinkman, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- asiantuntija, VT Kimmo Kurki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- työmarkkina-asiamies Merja Berglund, Suomen Yrittäjät ry
- järjestösihteeri Reima Angerman, Suomen Konepäällystöliitto ry
- toiminnanjohtaja Bo Gyllenberg, Suomen Laivanpäällystöliitto — Finlands Skepps-befälsförbund ry
- hallituksen puheenjohtaja Hannele Davidsson, hallituksen varajäsen Johanna Tuliainen ja toiminnanjohtaja Anu Uhtio, Adoptioperheet ry
- puheenjohtaja Ahti Hurmalainen, Elatusvelvollisten Liitto ry
- puheenjohtaja Bodil Rosengren ja toiminnanjohtaja Heljä Sairisalo, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry
- kansanedustaja Ulla Anttila.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työsopimuslain ja merimieslain ottovanhempien hoitovapaa-oikeutta, etävanhemman tilapäistä hoitovapaa-oikeutta sekä vammaisen ja pitkäaikaissairaan lapsen vanhemman oikeutta osittaiseen hoitovapaaaseen koskevia säännöksiä.

Työntekijän oikeus hoitovapaaaseen ulottuu siihen saakka, kun työntekijän kanssa samassa taloudessa asuva lapsi täyttää kolme vuotta. Ottovanhemman oikeutta hoitovapaaaseen ehdotetaan laajennettavaksi siten, että hoitovapaaatavoisi käyttää lapsen täytettyä kolme vuotta siihen asti, kun lapsen adoptoinnista on kulunut kaksi vuotta. Hoitovapaa-oikeus päättyisi kuitenkin viimeistään silloin, kun lapsi aloittaa koulun. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaaseen ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös lapsen eri taloudessa asuvaa vanhempaa. Vammaisen ja pitkäaikaissairaan lapsen vanhempien työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi oikeutta osittaiseen hoitovapaaaseen ehdotetaan laajennettavaksi siihen asti, kun erityistä huoltoa ja hoitoa tarvitseva lapsi täyttää 18 vuotta. Äitiys-, isyys-, vanhempain- ja hoitovapaaasta ilmoittamiselle säädettyjä ilmoitusaikoja ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan muuttuneen työelämän tarpeita. Lait ovat tarkoitettut

tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2006. Lakien äitiys-, isyys-, vanhempain- ja hoitovapaaasta ilmoittamista koskevat säännökset ovat kuitenkin tarkoitettut tulemaan voimaan jo 1 päivänä heinäkuuta 2006.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 33/2005 vp ehdotetaan työsopimuslain muuttamista siten, että oikeus osittaiseen hoitovapaaaseen jatkuisi sen kalenterivuoden loppuun, jolloin vammaisen tai pitkäaikaissairas lapsi täyttää 18 vuotta.

Lakialoitteessa LA 80/2004 vp ehdotetaan työsopimuslain muuttamista siten, että työntekijällä olisi oikeus saada työstään tilapäistä hoitovapaaatäkillisesti sairastuneen 10 vuotta täyttäneen vammaisen lapsensa tai samassa taloudessa vakituisesti asuvan vanhuksen tai vammaisen hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi.

Lakialoitteessa LA 81/2003 vp ehdotetaan työsopimuslakia muutettavaksi siten, että adoptiovanhemmilla olisi oikeus hoitovapaaaseen siihen saakka, kun lapsi on ollut perheessä kolme vuotta, enintään kuitenkin siihen saakka, kun lapsen oppivelvollisuus alkaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on turvata kansalaisten täysipainoinen osallistuminen työelämään ja parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä tasa-arvoa. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä edistetään näitä tavoitteita parantamalla ottovanhempien hoitovapaa-oikeutta, etävanhemman tilapäistä hoitovapaa-oikeutta sekä vammaisen ja pitkäaikaissai-

raan lapsen vanhemman oikeutta osittaiseen hoitovapaaaseen. Lisäksi äitiys-, isyys-, vanhempain- ja hoitovapaaasta ilmoittamiselle säädettyjä ilmoitusaikoja ehdotetaan lyhennettäväksi niin, että ne vastaavat paremmin muuttuneen työelämän tarpeita.

Valiokunta pitää esityksen tavoitteita erittäin tärkeinä. Valiokunta korostaa, että työ- ja perhe-elämän joustava yhteensovittaminen edistää työhyvinvointia ja työntekijöiden jaksamista ja tukee vanhempien mahdollisuuksia lasten kasvatuksesta ja hyvinvoinnista huolehtimiseen.

Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Osittainen hoitovapaa

Monen vammaisen ja pitkäaikaissairaan lapsen perheessä jompikumpi vanhemmista on jäänyt pois työelämästä, jotta perheen arkiasiat on saatu hoidetuiksi. Useille vanhemmille olisi kuitenkin mahdollista olla mukana työelämässä, jos he voisivat tehdä lyhyempää työpäivää. Lakiehdotuksen mukaisen laajennetun oikeuden osittaiseen hoitovapaaseen toivotaan edistävän näiden perheiden työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista ja mahdollistavan sen, että entistä harvemman vanhemman tarvitsee jäädä kokonaan pois työelämästä lapsen erityistarpeiden vuoksi.

Lakiehdotuksessa määritellään vammaisen ja pitkäaikaissairas lapsi erityisen hoidon tai huollon tarpeessa olevaksi. Säännöksen perusteluissa on kuvattu tarkemmin, minkälaisen lasten vanhemmille laajennettu oikeus osittaiseen hoitovapaaseen ja siitä sopimiseen on tarkoitettu. Valiokunta korostaa, että pitkäaikaissaira tai vammaisen lapsen "erityisen hoidon tai huollon tarvetta" ei tule tulkita tiukalla tavalla. Jos oikeus osittaiseen hoitovapaaseen myönnetään vain vaikeimmin vammaisten tai pitkäaikaissairaiden lasten vanhemmille, moni järkeviä joustoja työelämään tarvitseva perhe jää lain ulkopuolelle.

Osittaisen hoitovapaan saaminen edellyttää, että työntekijä on ollut vähintään 6 kuukautta saman työnantajan palveluksessa viimeisten 12 kuukauden aikana. Työelämän muutosten kiihtyessä ja määräaikaisten työsuhteiden lisääntyessä koko ajan valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus selvittää, miten oikeus osittaiseen hoitovapaaseen voitaisiin saada paremmin kattamaan myös uudet ja määräaikaiset työsuhteet.

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien arki on lapsen erityistarpeista johtuen vaativaa ja työntäyteistä. Lapsen tarvitsema apu, kuntoutus ja sairaalakäynnit sekä yhteydenpito terapeutteihin, hoitohenkilökuntaan, sosiaalityöntekijään ja kouluun vievät paljon

aikaa. Perheiden saamat tukipalvelut eivät läheskään aina ole riittäviä helpottamaan arkea, ja usein lapsen oikeuksien toteutumiseen ja perheen tarvitsemien palveluiden saamiseen liittyvien hakemusten ja valitusten tekeminen vie kohtuuttomasti perheiden aikaa ja voimavaroja. Valiokunta korostaakin, että sosiaaliturvajärjestelmän tulisi olla niin selkeä ja tarpeelliset palvelut turvaava, että vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten perheet saisivat tarvitsemansa palvelut ja tuet ilman oikeustaisteluja.

Valiokunta toteaa, että omaishoitoa tukevien joustavien työaikajärjestelyjen kehittäminen ja tukeminen on laajemminkin tärkeä kysymys, josta tulisi laatia selvitys. Selvityksessä tulisi arvioida myös sitä, mitkä omaishoitajien hoitovapaamuodot voisivat oikeuttaa taloudelliseen tukeen esimerkiksi omaishoidon tuen tai osittaisen hoitorahan muodossa.

Tilapäinen hoitovapaa

Valiokunta pitää arvokkaana molempien vanhempien vanhemmuutta ja läsnäoloa lapsen elämässä. Valiokunta korostaa erityisesti miesten oikeutta vanhemmuuteen ja katsoo, että miesten vastuunottoa perhevelvollisuuksista tulee kaikin tavoin tukea. Tasa-arvolakia koskeneessa mietinnössään (TyVM 3/2005 vp) valiokunta kiinnitti huomiota ongelmiin, joita on eri osoitteessa asuvan vanhemman mahdollisuuksissa ottaa vastuuta ja osallistua lastensa elämään. Valiokunta piti tärkeänä, että hallitus selvittää, voidaanko oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen laajentaa koskemaan myös eri osoitteessa asuvia vanhempia.

Valiokunta toteaa tyydytyksellä, että nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä työsopimuslain tilapäistä hoitovapaata koskeva oikeus ehdotetaan ulotettavaksi ns. etävanhempaan. Säännös parantaa mahdollisuuksia etävanhemman ja lapsen kiintymyssuhteiden ylläpitoon erotilanteiden jälkeen tuomalla etävanhemmalle mahdollisuuden osallistua sairaan lapsen hoitoon. Säännös mahdollistaa myös sairaan lapsen hoidosta johtuvien työstä poissaolojen ja niistä naisten ja

miesten työnantajille aiheutuvien kustannusten tasaisemman jakautumisen.

Valiokunta painottaa, että säännöksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää työsopimuslaissa olevan säännöksen lisäksi työ- ja virkaehtosopimusten muuttamista siten, että etävanhemmalla on oikeus saada palkkaa hoitaessaan äkillisesti sairastunutta lastaan samoin edellytyksin kuin samassa taloudessa asuvalla, ja kiirehtii tätä tarkoittavien muutosten tekemistä sopimuksiin. Työelämäselonteosta antamassaan mietinnössä (TyVM 4/2005 vp) valiokunta kiinnitti huomiota myös eroihin, joita on eri alojen työ- ja virkaehtosopimusten säännöksissä tilapäisen hoitovapaan ajalta maksettavasta palkasta. Eroja on paitsi palkallisten päivien määrässä myös siinä, koskeeko säännös vain työntekijän omia lapsia vai myös puolison tai avopuolison lapsia ja vaaditaanko molempien vanhempien oloa ansiotyössä. Erilaiset palkanmaksusäännökset voivat rajoittaa vanhempien mahdollisuuksia sopia taroituksenmukaisella tavalla lapsen hoitamisesta. Valiokunta piti tärkeänä, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvittää, voitaisiinko tilapäisen hoitovapaan palkanmaksusäännöksiä yhdenmukaistaa. Valiokunta kiirehtii näiden selvitysten tekemistä.

Esityksessä ei ehdoteta muita muutoksia tilapäistä hoitovapaata koskevaan työsopimuslain säännökseen. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa on kuitenkin usein ongelmia myös tilanteissa, joissa äkillisesti sairastunut on yli 10-vuotias vammaisen tai pitkäaikaissairas lapsi. Esityksessä on osittaisen hoitovapaan osalta tunnustettu vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vaatima erityishuolenpito. Lapsi voi vammansa tai perussairautensa vuoksi tarvita esimerkiksi vatsataudin tai influenssan aikana erityistä lääkitystä ja tarkkailua eikä häntä voi jättää yksin kotiin, vaikka hän olisi jo täyttänyt 10 vuotta. Valtion ja kuntien virkaehtosopimuksissa oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen koskee jo nykyisin myös yli 10-vuotiaiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten hoitoa. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus selvittää mahdollisuudet laajentaa työsopimuslain mukainen oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen kattamaan

myös äkillisesti sairastuneiden yli 10-vuotiaiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten hoito.

Valiokunta katsoo, että työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmat ovat usein syynä työntekijän jaksamisen heikentymiseen ja työuupumuksen syntyyn. Tästä syystä on tärkeää, että työelämää koko ajan kehitetään niin, että yhteensovittaminen helpottuu ja työntekijän tarpeet otetaan entistä paremmin huomioon. Työelämän vaatimusten ja paineiden lisääntyessä on hyvä, että perheen taakkaa lasten äkillisesti sairastuessa on jakamassa mahdollisimman monia aikuisia, jolloin sopivan hoitoratkaisun löytäminen on helpompaa. Ottaen huomioon myös pyrkimykset siirtää eläkeikää myöhemmäksi valiokunta pitää tärkeänä, että selvitetään, olisiko mahdollista ulottaa oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen koskemaan myös lapsen isovanhempia, jotka ovat vielä työelämässä. Näin isovanhempien mahdollisuudet auttaa ja tukea lastensa perheitä paranisivat ilman, että isovanhempien olisi tarvetta jäädä kokonaan pois työelämästä.

Eliniän lisääntyessä yhä useamman keskiikäisen työntekijän huolena ovat lasten ja lastenlasten ohella myös ikääntyneet vanhemmat tai muut omaiset. Vanhusten määrän lisääntyessä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä ei kykene huolehtimaan kaikista huolenpidon tarpeesta olevista, vaan kasvavassa määrin huolenpitovastuuta kasautuu myös omaisille. Työelämän lainsäädännössä ja käytännöissä tämä kasvava haaste ja siihen liittyvät tarpeet on kuitenkin varsin harvoissa tilanteissa otettu huomioon. Valiokunta edellyttää että tilapäisen hoitovapaan käyttömahdollisuuksien laajentamista koskevassa selvitystyössä otetaan huomioon myös ikääntyneiden omaisten hoitamisesta aiheutuvat tarpeet (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Adoptiovanhempien oikeus hoitovapaaseen

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan hoitovapaoikeutta ei ole ollut lainkaan niissä tilanteissa, joissa adoptoitava lapsi on ollut 2,5-vuotias tai sitä vanhempi. Tällainen on tilanne usein kansainvälisten adoptioiden kohdalla. Nämä

lapset ovat voineet kokea hyvin traumaattisia menetyksiä ja elää vaikeissa olosuhteissa lastenkodeissa. Heidän sopeutumisensa ja kiinnittymisensä adoptioperheeseen voi olla pitkälinen prosessi, joka edellyttää uuden kielen opettelu ohella myös perhe-elämään totuttelua.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työsuomilakia muutettavaksi siten, että adoptiovanhemmalla olisi erityinen hoitovapaa-oikeus, joka jatkuisi siihen saakka, kun adoption toteutumisesta on kulunut kaksi vuotta. Sen jälkeen kun lapsi on aloittanut koulun, tätä oikeutta ei kuitenkaan olisi.

Valiokunta pitää esitystä erittäin tärkeänä ja puoltaa sen hyväksymistä. Ottaen huomioon adoptiolasten erityistarpeet ja perheiden yhdenmukaisen kohtelun valiokunta katsoo kuitenkin, että jatkossa tulee selvittää mahdollisuudet ulottaa hoitovapaa-oikeus siihen asti, kunnes lapsi on ollut perheessä kolme vuotta.

Merimieslain muutos

Merimieslain 32 §:ssä ja nyt muutettaviksi ehdotetuissa 32 b—32 h §:ssä säädetään perhevapaista ja perhevapaiden aikaan kohdistuvasta palkanmaksuvelvollisuudesta. Eduskunnan hallintovaliokunnassa on parhailla valmisteltavana hallituksen esitys laeiksi kuntalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 8/2006 vp), jossa ehdotetaan merimieslakiin lisättäväksi uusi 32 g §. Pykälässä säädettäisiin työntekijän oikeudesta vapaaseen luottamustoimen hoitamiseksi.

Koska perhevapaasäännökset on syytä olla peräkkäin, valiokunta katsoo, että merimieslain 32 g §:ssä olisi hyvä säätää perhevapaita koske-

vien säännösten pakottavuudesta ja 32 h §:ssä palkanmaksuvelvollisuudesta. Näin ollen valiokunta katsoo, että kuntalakia koskevaan hallituksen esitykseen liittyvä uusi pykälä olisi hyvä siirtää merimieslain 32 i §:ksi.

Lakialoitteet

Valiokunta puoltaa osittaista hoitovapaata, tilapäistä hoitovapaata ja adoptiovanhempien hoitovapaa-oikeutta koskevien säännösten hyväksymistä hallituksen esityksessä ehdotetussa muodossa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakialoitteet hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina,

että lakialoitteet LA 81/2003 vp, LA 80/2004 vp ja LA 33/2005 vp hylätään

ja että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että tilapäisen hoitovapaan käyttömahdollisuuksien laajentamista koskevassa selvitystyössä otetaan huomioon myös ikääntyneiden omaisten hoitamisesta aiheutuvat tarpeet.

TyVM 4/2006 vp — HE 44/2006 vp

Helsingissä 18 päivänä toukokuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jukka Gustafsson /sd	Leena Rauhala /kd
vpj.	Anne Holmlund /kok	Jukka Roos /sd
jäs.	Tarja Cronberg /vihr	Tero Rönni /sd
	Sari Essayah /kd	Arto Satonen /kok
	Susanna Haapoja /kesk	Kimmo Tiilikainen /kesk
	Esa Lahtela /sd	Pekka Vilkuna /kesk
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Jaana Ylä-Mononen /kesk.
	Markus Mustajärvi /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.

VASTALAUSE 1

Perustelut**Hoitovapaa**

Työntekijän oikeus hoitovapaaseen ulottuu siihen saakka, kun työntekijän kanssa samassa taloudessa asuva lapsi täyttää kolme vuotta. Hallituksen esityksessä ottovanhemman oikeutta hoitovapaaseen ehdotetaan laajennettavaksi siten, että hoitovapaata voisi käyttää lapsen täytettyä kolme vuotta siihen asti, kun lapsen adoptoinnista on kulunut kaksi vuotta. Hoitovapaoikeus päättyisi kuitenkin viimeistään silloin, kun lapsi aloittaa koulun.

Adoptiovanhemmilla tulisi mielestämme olla mahdollisuus samannimiseen hoitovapaaseen kuin perheeseen syntyneen lapsen vanhemmilla eli siihen asti, kun lapsi on ollut perheessä kolme vuotta. Asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että nykyinen käytäntö, jossa adoptiolapsen hoitoon on osoitettu lyhyempi vapaa kuin perheeseen syntyvän lapsen hoitoon, ei perustu tutkimustietoon eikä kliinisiin kokemuksiin. Lapsen kehityksen kannalta on merkittävää, että lapsi voi rauhassa kiinnittyä perheeseensä ennen uusien hoitajien saamista. Adoptiolapsi on kokenut menetyksiä, ensin biologisesta äidistään tai perheestään ja mahdollisesti vielä lastenkotinsa hoitajista tai sijaisperheestään. Useimmat adoptiolapset ovat eläneet yhdessä tai useammassa lastenkodissa, minkä takia he tarvitsevat aikaa erityisesti perhe-elämän opetteluun. Adoption ensimmäisten kuukausien ja vuosien aikana lapsen tulisi sopeutua uusiin vanhempiin ja olosuhteisiin sekä mahdollisesti oppia uusi kieli.

Viime vuosina Suomeen on tullut vuosittain ulkomailta n. 300 adoptiolasta, osa sisarustensa kanssa. Adoptioperheet Ry:n mukaan arviolta noin 50 perhettä olisi käyttänyt täyttä kolmen vuoden hoitovapaajaksoa, mikäli se olisi ollut mahdollista. Kustannusvaikutus hallituksen esitykseen nähden olisi nykyisen tasoisen hoitorah-

an mukaan laskettuna 177 000 euroa enemmän vuodessa.

Tilapäinen hoitovapaa

Työntekijällä on työsopimuslain (55/2001) mukaan oikeus saada työstään tilapäistä hoitovapaata äkillisesti sairastuneen alle 10-vuotiaan lapsensa hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi. Hoitovapaata voi saada enintään neljä päivää kerrallaan. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen ei koske 10 vuotta täyttäneiden lasten vanhempia, vaikka 10 vuotta täyttäneet vammaiset lapset eivät välttämättä selviydy sairastuessaan yksin kotona. Valtion ja kunnan työntekijöillä on työehtosopimuksen mukaan oikeus saada tilapäistä hoitovapaata vammaisen 10 vuotta täyttäneen lapsensa hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi. Tämä oikeus tulisi ulottaa koskemaan kaikkia työntekijöitä.

Vammaisen lapsen sairastuessa äkillisesti vanhemmat joutuvat usein pulaan. Tilapäistä hoitajaa on vaikea saada yhtäkkiä järjestymään kotiin. Lisäksi vammaisen lapsen kuljettaminen kodin ulkopuoliseen hoitoon sairaana on hankalaa, jos hoitopaikka sattuisi löytymään. Lapsen kannalta paras vaihtoehto on isän tai äidin oloinen kotona ainakin sen ajan, kunnes muu hoito saadaan järjestymään.

Vammaisella lapsella tarkoitetaan iästä riippumatta ihmistä, jonka hoidon tarve on verrattavissa alle 10-vuotiaaseen lapseen ja joka sairastuessaan äkillisesti tulee vamman vuoksi niin avuttomaksi, ettei hän kykene huolehtimaan itsestään. Vammaisina pidetään valtion ja kunnan työehtosopimuksen mukaan lapsia, joilla on vaikeita sairauksia tai vammoja, joita ovat leukemiat tai muut pahanlaatuiset kasvaimet, vaikeat sydänvial, tapaturmat ja palovammat, vaikeasti tasapainotettava sokeritauti tai sokeritaudin hoidon aloitusvaihe, vaikeat mielenterveyden häiriöt, vaikea kehitysvammaisuus, vaikea keuhkoastma ja vaikea nivelreuma sekä muut

edellä mainittuihin sairauksiin vaikeusasteiltaan verrattavat sairaudet, vammat ja sairauden-tilat.

Nykyisen työsopimuslain puitteissa ei myöskään ole mahdollista jäädä pois töistä hoitamaan äkillisesti sairastunutta vanhusta tai vammaista tai järjestämään hänelle hoitoa. Osa vanhuksista ja vammaisista ei normaalioloissa tarvitse kokopäiväistä hoitoa. He selviävät kotona päiväsaikaan hyvin yksinkin, kun perushuolenpito on järjestetty. Äkillinen sairaustapaus voi kuitenkin muuttaa tilanteen pariaksi päiväksi, eikä vanhus tai vammainen selviydy yksin kotona. Tällöin hänen omaisensa joutuvat hankalaan tilanteeseen. Tilapäisen hoidon nopea järjestäminen on useimmiten hyvin ongelmallista. Monet päivätoimintakeskukset eivät ota esimerkiksi flunsaista vanhusta tai vammaista sisään tarttumisvaaran vuoksi. Sairaalahoido on tällaisissa tapauksissa usein perusteetonta ja yhteiskunnan kannalta kallista.

Nykyinen tilanne madaltaa kynnystä laittaa vanhus tai vammainen kokopäiväiseen laitoshoittoon, vaikka tähän ei olisi todellista pitkäaikaista tarvetta. Vanhusten ja vammaisten laitoshoidon lisäresurssipaineita vähennettäisiin ja kotona asumista tuettaisiin, mikäli työntekijälle myönnettäisiin oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen samassa taloudessa asuvan vanhuksen ja vammaisen sairastuessa äkillisesti.

Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen olisi syytä rajoittaa koskemaan vain niitä vanhuksia ja vammaisia,

jotka asuvat pysyvästi työntekijän kanssa samassa taloudessa ja jotka eivät normaaliolosuhteissa tarvitse ympärivuorokautista hoitoa. Tilapäistä hoitovapaata ei ole syytä sitoa sukulaisuussuhteeseen, sillä sukulaisuussuhteen määrittäminen on monimutkaista nykyisessä perhemuotojen moninaisuudessa. Esimerkiksi avopuolison äidin hoitaminen ei tuolloin kuuluisi oikeuden piiriin, mikä ei olisi tarkoituksenmukaista.

Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen koskisi niiden vanhusten ja vammaisten hoitoa, joiden osalta omaishoidon tuen edellytykset täyttyvät. Henkilö on oikeutettu omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 3 §:n mukaan omaishoidon tukeen, jos tämä tarvitsee hoitoa tai muuta huolenpitoa alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi. Oikeutta ei kuitenkaan tule sitoa kuntien päätöksiin omaishoidon tuesta, sillä se asettaisi omaiset kuntien vaihtelevan käytännön vuoksi eriarvoiseen asemaan asuinpaikkakunnasta riippuen. Työntekijän tulisi ilmoittaa työnantajalleen, mikäli hänen taloudessaan asuu pysyvästi omaishoidon tuen edellytykset täyttävä henkilö.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutettui-
na seuraavasti:*

*Vastalauseen 1 muutosehdotukset***1.****Laki****työsopimuslain 4 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 2001 annetun työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 1 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti ja 6 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 1 momentti laissa 870/2003, sekä
lisätään 4 lukuun uusi 3 a § ja 6 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

4 luku

Perhevapaat

1 §
 (Kuten TyVM)

3 §

Hoitovapaa

Työntekijällä on oikeus saada hoitovapaata lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Ottolapsen vanhemman oikeus hoitovapaaseen jatkuu kuitenkin siihen saakka, kun lapseksi ottamisesta on kulunut kolme vuotta, enintään siihen asti, kun lapsi aloittaa koulun.

(2 mom. kuten TyVM)

3 a ja 4 §
 (Kuten TyVM)

6 §

Tilapäinen hoitovapaa

Työntekijän lapsen tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen, joka ei ole täyttänyt 10 vuotta, tai vammaisen lapsen sairastuessa äkillisesti työntekijällä on oikeus saada lapsen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaata enintään neljä työpäivää kerrallaan. Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa. Tilapäiseen hoitovapaaseen oikeutetut saavat olla tilapäisellä hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti.

työntekijällä on oikeus saada lapsen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaata enintään neljä työpäivää kerrallaan. Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa. Tilapäiseen hoitovapaaseen oikeutetut saavat olla tilapäisellä hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti.

Työntekijän taloudessa vakituisesti asuvan vanhuksen tai vammaisen sairastuessa äkillisesti on työntekijällä oikeus saada vanhuksen tai vammaisen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaata enintään neljä työpäivää kerrallaan. Työntekijällä on oikeus hoitaa tilapäisesti vanhusta tai vammaista, joka on oikeutettu omaishoidon tukeen omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 3 §:n mukaan ja joka ei tarvitse normaaliolosuhteissa ympärivuorokautista hoitoa. Työntekijän tulee ilmoittaa työnantajalleen, mikäli hänen taloudessaan asuu vakituisesti omaishoidon tuen edellytykset täyttävä henkilö. Tilapäistä hoitovapaata saa samanaikaisesti pitää vain yksi samassa taloudessa asuva työntekijä. (Uusi)

Voimaantulosäännös
 (Kuten TyVM)

2.

Laki**merimieslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 7 päivänä kesäkuuta 1978 annetun merimieslain (423/1978) 32 ja 32 b §, 32 c §:n 1 momentti, 32 e §, 32 f §:n 1 momentti sekä 40 §:n 1 ja 4 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 32 §, 32 c §:n 1 momentti, 32 e §, 32 f §:n 1 momentti ja 40 §:n 1 momentti laissa 26/1999, 32 b § mainitussa laissa 26/1999 sekä laeissa 936/2002 ja 871/2003 sekä 40 §:n 4 momentti laissa 591/1986, sekä

lisätään 32 c §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi ja lakiin uusi 32 c ja 32 d §, jolloin osaksi muutettu 32 c §, nykyinen 32 d §, muutettu 32 e § ja osaksi muutettu 32 f § siirtyvät 32 e—32 h §:ksi, seuraavasti:

32 §
(Kuten TyVM)

32 b §
Hoitovapaa

Työntekijällä on oikeus saada hoitovapaata lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Ottolapsen vanhemman oikeus hoitovapaaseen jatkuu kuitenkin siihen saakka, kun lapseksi ottamisesta on kulunut *kolme* vuotta, enintään siihen asti, kun lapsi aloittaa koulun.

(2 mom. kuten TyVM)

32 c ja 32 d §
(Kuten TyVM)

32 e §
Tilapäinen hoitovapaa

Työntekijän lapsen tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen, joka ei ole täyttänyt 10 vuotta, *tai vammaisen lapsen* sairastuessa äkillisesti työntekijällä on oikeus saada lapsen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaata enintään neljä työpäivää kerrallaan, jos työntekijä jää aluksesta Suomen satamassa ja palaa alukseen Suomen sa-

tamassa. Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa. Tilapäiseen hoitovapaaseen oikeutetut saavat olla tilapäisellä hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti.

Työntekijän taloudessa vakituisesti asuvan vanhuksen tai vammaisen sairastuessa äkillisesti on työntekijällä oikeus saada vanhuksen tai vammaisen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaata enintään neljä työpäivää kerrallaan, jos työntekijä jää aluksesta Suomen satamassa ja palaa alukseen Suomen satamassa. Työntekijällä on oikeus hoitaa tilapäisesti vanhusta tai vammaista, joka on oikeutettu omaishoidon tukeen omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 3 §:n mukaan ja joka ei tarvitse normaaliolosuhteissa ympäri-vuorokautista hoitoa. Työntekijän tulee ilmoittaa työnantajalleen, mikäli hänen taloudessaan asuu vakituisesti omaishoidon tuen edellytykset täyttävä henkilö. Tilapäistä hoitovapaata saa samanaikaisesti pitää vain yksi samassa taloudessa asuva työntekijä. (Uusi)

— — — — —
32 f—32 h §
(Kuten TyVM)

40 §
(Kuten TyVM)
—————

Voimaantulosäännös
(Kuten TyVM)

Helsingissä 18 päivänä toukokuuta 2006

Sari Essayah /kd
Leena Rauhala /kd
Arto Satonen /kok

Anne Holmlund /kok
Markus Mustajärvi /vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Suomalaisen perhepolitiikan avulla pyritään luomaan vanhemmille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua lastensa kasvatukseen ja hoitoon. Perhepolitiikkaa on tarkoitus kehittää siten, että se turvaa lapsen kehityksen kaikissa olosuhteissa. Perhepolitiikan täytyy toimia suomalaisten perheiden arkielämän erilaisissa tilanteissa.

Suomalaisen perheen kuva on ajan myötä muuttunut. Lapsiperheiden määrä on vähentynyt, ja samalla uudet perhemuodot ovat yleistyneet. Lainsäädäntöä on uudistettu niin, että avoparit rinnastuvat monilta osin aviopareihin, mitä perhe-etuuksiin ja perhevapaisiin tulee. Osan suomalaisista perheistä muodostavat samaa sukupuolta oleva rekisteröidyt parit ja heidän lapsensa, yhden vanhemman perheet ja adoptio-perheet. Heidän kohdallaan lainsäädäntö ja käytännöt ovat uudistuneet varsin hitaasti vastamaan perheiden arkipäivää.

Yksi keskeinen ongelma on perhevapaiden joustamattomuus. Samassa taloudessa lapsensa kanssa asuvan vanhemman mahdollisuudet käyttää perhevapaita ovat huomattavasti paremmat kuin etävanhemman. Perhevapaajärjestelmä tunnistaa vain osittain biologisen vanhemman samaa sukupuolta olevan rekisteröidyn kumppanin roolin lapsen vanhempana. Adoptio-perheiden vanhempainvapaat ovat nekin puutteelliset.

Yhden vanhemman perheiden stereotypia on avioeron jälkeen naisen ja lasten muodostama perhe, jossa isällä on lähinnä viikonloppuisen rooli. Todellisuus on kuitenkin moninaisempi. Etä- ja lähivanhempina on miehiä ja naisia, osa vanhemmista on eronnut jo ennen lapsen syntymää tai lapsen ollessa aivan pieni, ja monissa perheissä on erosta huolimatta hoito- ja kasvatusturvaa jaettu mahdollisimman tasaisesti.

On tarpeen, että etävanhemman mahdollisuuksia ottaa osaa lastensa hoitoon ja kasvatukseen parannetaan. Hallituksen esitys mahdollistaa sairaan lapsen hoitaminen myös etävanhemmalle on selkeä parannus. Ei silti ole mitään syy-

tä siihen, ettei etävanhemmalle tulisi antaa perheen niin sopiessa myös mahdollisuus käyttää vanhempainrahakautta ja jäädä hoitovapaalle hoitamaan alle kolmevuotiaasta lasta. Tämän oikeuden tulisi koskea etävanhempia ilman, että lapsen asumisjärjestelyihin tarvitsee puuttua. Hoitovapaan ja vanhempainrahakauden aikana etävanhempi voisi myös toimia lapsensa hoitajana sinä aikana, kun lapsen lähivanhempi käy töissä. Tämä madaltaisi etävanhemman kynnystä jäädä hoitamaan pientä lasta ja vahvistaisi etävanhemman ja lapsen suhdetta. Koska etävanhemmat ovat useammin miehiä kuin naisia, muutos tukisi erityisesti isyyttä. Hoitovapaata koskevan ratkaisun tulisi sisältyä jo nyt tehtävään päätökseen, ja vanhempainrahan osalta hallituksen tulisi pian tuoda esitys eduskuntaan.

Adoptiovanhempien vanhemmuus alkaa siitä, kun lapseksi ottaminen tapahtuu. Vanhemman ja lapsen välisen suhteen muodostuminen vaatii aikaa riippumatta siitä, kuinka vanha lapsi on. Usein vähän vanhemman lapsen adoptioon liittyy erityisiä haasteita. Sen vuoksi adoptiovanhempien vanhempainvapaan tulisi olla 263 päivää lapseksi ottamisesta riippumatta siitä, kuinka pian syntymän jälkeen adoptio tapahtuu. Vanhempainvapaoikeutta tulisi voida käyttää siihen asti, kun lapsi täyttää kymmenen vuotta. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä hallituksen pitäisi tuoda eduskunnalle tätä koskeva esitys mahdollisimman nopeasti.

Hallituksen esitys adoptiovanhemman hoitovapaan laajentamisesta siihen asti, kun lapseksi ottamisesta tulee kaksi vuotta tai kunnes lapsi aloittaa koulun, on kannatettava. Ehdotamme kuitenkin, että hoitovapaata laajennettaisiin kolmeen vuoteen. Esitys vastaa niihin toiveisiin, joita adoptiovanhemmat ovat itse esittäneet omien kokemustensa pohjalta.

Samaa sukupuolta olevien rekisteröityjen parien muodostamia perheitä oli vuoden 2004 lopussa vajaat seitsemänsataa. Näistä perheistä noin 60:ssä oli lapsia. Näiden perheiden ei-bio-

logisella vanhemmalla on oikeus hoitovapaaseen, mutta ei vanhempainrahakauteen. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä olisi näiden perheiden arjen näkökulmasta perusteltua, että oikeus vanhempainrahaan annettaisiin heillekin. Esiityksellä ei ole suurta taloudellista merkitystä, koska perheitä on niin vähän, mutta sillä on vaikutus perheen arjen järjestämisen kannalta. Lakiesitystä tästä uudistuksesta pitäisikin kiirehtiä. Pitkällä tähtäimellä paras ratkaisu olisi perheen sisäisen adoption mahdollistaminen, jolloin ei-biologisen vanhemman vanhemmuus voitaisiin vahvistaa kaikilta osin.

Vastalauseen 2 muutosehdotukset

1. lakiehdotus

4 luku

Perhevapaat

3 §

Hoitovapaa

Työntekijällä on oikeus saada hoitovapaata lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. *Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa.* Ottolapsen vanhemman oikeus hoitovapaaseen jatkuu kuitenkin siihen saakka, kun lapseksi ottamisesta on kulunut kolme vuotta, enintään siihen asti, kun lapsi aloittaa koulun.

4 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta vii-

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen 4 luvun 3 §:n 1 momentti ja 4 § sekä 2. lakiehdotuksen 32 b §:n 1 momentti ja 32 d §:n 1 momentti muutettuina seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

meksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. *Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa.* Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

2. lakiehdotus

32 b §

Hoitovapaa

Työntekijällä on oikeus saada hoitovapaa lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. *Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa.* Ottolapsen vanhemman oikeus hoitovapaaseen jatkuu kuitenkin siihen saakka, kun lapseksi ottamisesta on kulunut kolme vuotta, enintään siihen asti, kun lapsi aloittaa koulun.

32 d §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. *Sama oikeus on myös lapsen vanhemmalla, joka ei asu tämän kanssa samassa taloudessa.* Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden

piiriin, osittaista hoitovapaa voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Vastalauseen 2 lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus kii-rehtii seuraavien lainsäädäntöhankkeiden toteuttamista:

— *isyys- ja vanhempainrahakauden myöntäminen etävanhemmalle;*

— *ottovanhemman vanhempainrahakauden pidentäminen 263 arkipäivään ja ottovanhemman vanhempainraha-oikeuden laajentaminen 10 vuotta nuorempaan lapseen; ja*

— *vanhempainrahakauden myöntäminen rekisteröidyssä parisuhteessa elävän biologisen vanhemman puolisolle.*

Helsingissä 18 päivänä toukokuuta 2006

Tarja Cronberg /vihr